

Газуда С.М.,

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту
туристичного і готельно-ресторанного бізнесу
Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ АГРАРНИЙ РИНОК

Сфера аграрного ринку займає значне місце в господарській системі країни, відіграючи при цьому важливу роль у забезпеченні її продовольчої безпеки, а відтак і національної. Результативність функціонування сфери аграрного ринку залежить від ефективного ведення сільського господарства, виробництва сільськогосподарської продукції, інфраструктурного забезпечення та кон'юнктури. Важливим при цьому є збалансування інтересів як споживачів, так і продавців досліджуваного ринку.

Зміни трансформаційного характеру в економічній системі країни окреслили значущість та актуальність перспективного розвитку сфери аграрного ринку, де формується система забезпечення промисловості й населення відповідною кількістю продовольчих продуктів, товарів та послуг. Необхідною складовою, у процесі визначення рівня забезпечення продовольчої безпеки держави, як вважає Ю. Лупенко, є формування ємності ринку сільськогосподарської продукції та продовольства. Її оцінка є важливим етапом складання фактичних і прогнозних балансів попиту та пропозиції ринків сільськогосподарської продукції й продовольства [1, с.20]. При цьому, як зазначає С. Кваша, вагомим елементом виступає конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку [2, с. 99-104].

Економічні підходи щодо розкриття сутності аграрного ринку обґрунтовують П. Саблук, В. Мессель-Веселяк, О. Шпичак та ін., наголошуючи на тому, що досліджуваний ринок є сферою взаємовідносин його суб'єктів з метою забезпечення виробництва й вільного руху сільськогосподарської продукції, продовольчих товарів, засобів виробництва та послуг для агропромислового комплексу, аграрної науково-технічної продукції [3, с. 6]. Аналогічної думки дотримується Ю. Білик [4, с.178], відмічаючи взаємодію суб'єктів ринку, у процесі якої забезпечується виробництво і відбувається вільний рух сільськогосподарської продукції, продуктів переробки (продовольчих товарів), а також технологій, засобів виробництва і послуг для ефективного функціонування агропромислового комплексу на основі формування аграрної науково-технічної продукції.

Економічна сутність аграрного ринку, з точки зору Т. Осташко, полягає у взаємодії продавців і покупців, які пов'язані системою обмінних товарно-грошових відносин, охоплюючи при цьому, виробників і споживачів сільськогосподарських товарів та посередників, як представників ринкової інфраструктури [5, с.138]. У цілому ж, ринок як відмічають П. Саблук, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Шпикуляк та інші [6, с. 169-176] являє собою систему інститутів, які зводять продавців і покупців конкретного товару або послуг.

В. Адрійчук обґрунтовує аграрний ринок як окремий товарний ринок, який має лише йому притаманні особливості, і зводиться до системи товарно-грошових відносин між продавцями і покупцями сільськогосподарської продукції, продовольства, агротехнологій, засобів виробництва та науково-технічної продукції для агропромислового виробництва, що ґрунтується на дотриманні вимог закону попиту і пропонування, вільному підприємництві та ціноутворенні, рівноправності і конкуренції суб'єктів господарювання за споживача [7, с. 111-112]. З цієї позиції аграрний ринок розглядає і Т. Дудар, трактуючи його як товарний ринок, який пов'язаний із забезпеченням сільського господарства необхідними для нього засобами виробництва, послугами та прогресивними технологіями, з реалізацією вироблених товарів по ефективних збутових каналах [8, с. 22].

Узагальнення наукових підходів формування і структурного забезпечення аграрного ринку дає підстави стверджувати про комплексну взаємозумовленість і взаємозалежність складових ринку сільськогосподарських і продовольчих продуктів, де зосереджується як ресурсне (трудове, матеріальне, технічне, фінансове, інституційне тощо) забезпечення його функціонування, так і формується система економічних відносин у процесі здійснення багатограних операцій між суб'єктами досліджуваного ринку, в тому числі під впливом кон'юнктурних коливань, зокрема рівня попиту і пропозиції, формування системи цін, конкуренції, а також багатьох чинників починаючи з організаційно-економічних, суспільно-політичних, техніко-технологічних і завершуючи екологічними.

Сутність аграрного ринку полягає в саморегульованій системі відтворення. Так, функціональність аграрного ринку зумовлюється обслуговуванням всіх фаз аграрного відтворювального циклу, забезпечуючи поєднання інтересів суб'єктів ринку за допомогою механізму попиту і пропозиції [9, с.13]. При цьому кінцевою метою і важливим завданням функціонування аграрного ринку є забезпечення продовольчої безпеки держави. Реалізація відміченої мети сприятиме не тільки подоланню кризи в аграрному секторі, але й піднесенню розвитку інших галузей господарського комплексу країни [9, с. 15].

Аграрний ринок (сільськогосподарський, або ж продовольчий, агропродовольчий) займає вагому нішу серед товарних ринків, оскільки предметом купівлі-продажу є продукція аграрного виробництва та продовольства як важлива складова життєзабезпечення населення.

Результативність функціонування аграрного ринку залежить від адекватно сформованих цілей і окреслених для їх досягнення ресурсів, що в сукупності забезпечить завершеність наміченого процесу та його дієвість (ефективність).

В сучасних умовах господарювання зумовлюється необхідність удосконалення організаційної складової аграрного ринку з метою поєднання інтересів і функцій учасників досліджуваного ринку починаючи від виробника сільськогосподарської продукції, держави і завершуючи споживачем цієї продукції. Це сприятиме формуванню результативності досліджуваного ринку в складних умовах трансформаційних змін.

Перелік використаних джерел

1. Лупенко Ю. Про наукову діяльність Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» у 2012 році та завдання на перспективу / Ю. Лупенко // Економіка АПК. – 2013. – № 5. – С. 16 – 24.
2. Кваша С.М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку /С.М. Кваша, Н.Є. Голомша // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С.99 – 104. 7
3. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практ. посібник) / П. Саблук, В. Месель-Веселяк, О. Шпичак та ін.]; За ред. П. Саблука. – К.: ІАЕ, 2000. – 556 с.
4. Білик Ю.Д. Становлення і розвиток сучасного продовольчого ринку в Україні/ Ю.Д. Білик//Формування та розвиток аграрного ринку: зб. наук. праць – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2004. – С. 177– 189.
5. Осташко Т.О. Ринкова трансформація аграрного сектора/Т.О. Осташко – К.: Фенікс, 2004. – 280 с.
6. Малік М.Й. Інститути та інституції у розвитку аграрної сфери економіки /М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк //Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 169 – 176.
7. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник/ В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.
8. Дудар Т.Г. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: Монографія/ Т.Г. Дудар, В.Т. Дудар. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 246 с.
9. Економіка виробництва зерна (з основами організації і технології виробництва) : монографія /[В.І. Бойко, Є.М. Лебідь, В.С. Рибка та ін.]; за ред. В.І. Бойка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2008. – 400 с.